

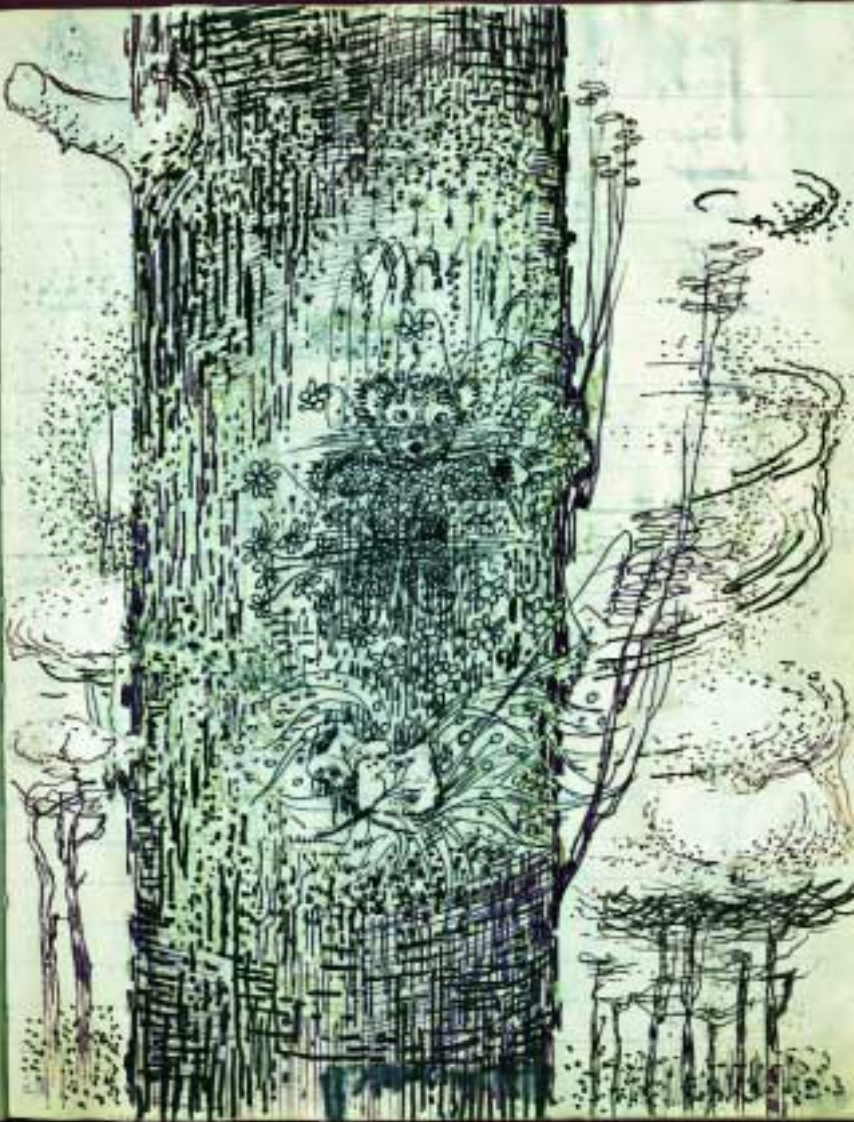
**Klaar met het werk,
dan is er niets meer te doen**

brullen

Ik heb
er geen zin
meer in

Ik heb geen
van mijn
staart en dekt

II Er komt een koe langs het venster

Bertus schrijft zijn teksten op bierviltjes, op tekeningen, op kalenders, op reclamedrukwerk, op hem toegestuurde post, in kantlijnen en marges van boeken. In een brief komt hij terug op een gesprek of hij vertelt in een verhaaltje een herinnering. Door instanties toegestuurde formulieren worden van zijn teksten en figuren voorzien en weer teruggestuurd of ingelijst. Wat zich aandient, verdient aandacht. Een klop op de deur of een vogel op zijn balkon, het is van belang en beïnvloedt zijn verhaal. Dat geeft bizarre resultaten. Op de weg van kunstenaar Bertus Jonkers wordt een sneetje krentenbrood de wonderbaarlijke visvangst.

[25]

De weg

*Het kan een verhaal zijn of een sneetje krentenbrood
dat een zuster je zojuist brengt.*

*Maar nu is het de wonderbaarlijke visvangst,
in kleurrijke letters*

en Bartholomeus als visser in zijn bootje verbeeld.

Wonderbaarlijk,

als in duister uitgerust,

in het morgenlicht straalt het.

De kleurrijke letters komen op een vlag die hij voor het Bartholomeus Gasthuis maakt. Gedacht als vlag voor de vlaggenstok belandt het werk als kunst aan de muur.

[26]

Ontstaan is spontaan, we noemen het levensenergie.

En dan kan het zijn dat de vlag niet wordt zoals verwacht.

In een interview zegt hij: 'De geest is altijd een beweging ergens naar toe, van het bekende naar het onbekende, van het weten naar het niet weten. De geest is de verbinding tussen wat ik doe en wat ik ben.'

De kunstenaar verkent het onbekende. Het verhaaltje 'De domtoren' gaat ook over het bekende en het onbekende. Bertus vertelt wat er gebeurt als je het dak van de toren haalt.

De domtoren

Als de domtoren geen dak heeft, zijn er ook geen wolken boven of er omheen. Het is als de grensloze ruimte. Er is geen 'boven' en geen 'onder', er is geen 'voor' en geen 'achter'. Toch ben ik mijzelf en creëer ik iets. Het ontstaat beschrijvend, het bekende of het onbekende. Ondanks dat het geen grenzen kent. Het is onbegrijpelijk onbeschrijfelijk.

Begrijpen die nu kale bomen dat zij stil staan al die winters en al die voorjaren. En toch staan zij daar. Zij staan niet een boom op te zetten als 'Ik heet Jan en jij heet Kees'. Hun taal is het groeibaar zijn. Hun taal is hard hout zijn. Hun taal is het in weer en wind zijn. Hun boomstam is het boom zijn.

[27]

En wat er gebeurt in stilte.

In stiller dan de stilte liggen de twee poezen te slapen. Eén op de lig luier stoel, de ander op 't vloerkleed onder de spijlenstoel. De enige stilte die zich openbaart is mijn hongerige maag, De gastheer zegt: 'Hou je van een biertje bij het eten?' Een buitendeur gaat even open en weer dicht, alleen wat bedrijvigheid. De twee borden, lepels en de pan verschijnen. Mijn maag knort. En twee katten die heerlijk slapen.

De gedachtenwereld van Bertus wortelt in yoga. Zijn eigen leefregels en zinnen toegeschreven aan bijvoorbeeld de Indiase wijze Nisargadatta en de vrijdenker Krishnamurti gebruikt hij als geheugensteuntje: 'Woorden brengen je aan de grens, blijf daar.' 'Klaar met het werk, dan is er niets meer te doen.' 'Stellen wij weleens de juiste vraag, want op de juiste vraag komt het juiste antwoord.'

'Als je analyseert moet je alles analyseren ... blijf bij de bron.'

'Ik laat mij niet meer afleiden van die eenvoud.'

[28]

Nederlandse cabaretiers citeert hij ook. Erachter schrijft hij van wie wat is. 'Het gebeurt, het gebeurt' Toon Hermans. 'Kamelen op het behang' Wim Kan. 'Dit is het spel, omdat het zo gespeeld wordt' Freek de Jonge. En in Jonkers variant: 'Zo is gekomen (de zon boven het veld)' Wim 'Z'onneveld.

De citaten en de leefregels schrijft hij op de muren van zijn huis, in zijn formulierenkunst en ze duiken op in zijn verhalen.

Regelmatig gaan schrijven en tekenen organisch in elkaar over. Een punt wordt zaad en groeit tot een komma. Daaruit groeit een plant. 'Een punt vertelt.'

*Schrijvend
schilderen
in samen gaan
evenwicht
vinden
in het
beeldend vergeten
in tijd*

Cirkels worden vissen of spaarvarkens. Vier streepjes, een vierkant venster. Koeien worden vierkant. Er komt een koe langs het venster. Door het venster ziet hij het verleden.

[29]

Het kleine poesje dat de duistere tuin inkeek bij volle maan.

Dat zijn mijn ouders, zo heb ik 't nu eens gehoord of gezien.

Gek schreeuwen en ruzie maken en dat terwijl iedereen zou moeten slapen.

Een herinnering aan zijn overburen in het Achterom.

Ome Kees

Tante Pietje

Een wittebrood

Waar een muisje

doorheen gevreten is.

Oom Kees had jaren geleden de huiskamer behangen met kranten die dienstdeden als grondpapier waar het echte behang over moest worden geplakt. Maar zover is het nooit gekomen omdat ome Keesie bijna altijd dronken was. Op een goede morgen stond ome Kees weer lazarus dronken voor mij en vroeg of ik tante Pietje gezien had.

Tante Pietje was weggelopen, wist ik; terug naar

Schoonhoven waar ze nog familie had. 'Bertus, weet je echt niet waar tante Pietje naar toe is. Ik heb lekkere visjes gebakken en nu is ze er nog niet.' Stom dronken stond hij voor mij met zijn lodderogen en het slijm op z'n mond. Ik ben hem maar eens stijf gaan vloeken en dacht misschien helpt dat. Ik haalde een groot broodmes uit z'n binnenzak. Hij keek mij aan en zei: 'Bertus, jij moet niet zo vloeken, dat ben ik van jou niet gewend'.

Dagen later, er wordt gebeld. En ik vroeg aan de mevrouw die goed gekleed was, wat ze wenste. Ze zei: 'Bertus, ken je me niet meer. Ik ben tante Pietje en Kees ligt in het ziekenhuis. Ik ben hem maar weer op gaan zoeken. In Schoonhoven hield ik het niet meer uit.'

Kinderlijk eenvoudig soms.

Het eikuikeneendje, geel en vrolijk, zwom helemaal alleen in het boerenslootje en was zijn ouders kwijt. Groot en ver weg, dat is een heel eind. Daar in dat strookje groene wei langs de Biltse weg. Waar brommers brommen en auto's met zwarte banden en sneller als vliegen op de snelweg razen. Opzij, opzij in oorverdovend weg is weg. Van 's morgens naar 's avonds van nacht naar dag. Alsof er helemaal geen gisteren was. Waar had ik het over? Ik moest bijna een kilometer lopen. En daar zag ik ze, grote eenden en kleine eendenkuikens, wollebolletjes

noem ik het maar. Kwek kwek. Maar ik moest het hele eind weer terug totdat ik dat kleine gele wollebolletje weer gevonden had. Was dit verhaal nu maar af. Nee, ik dacht na en zei tegen mezelf, als ik nu eens zou kwekken als dat kleine beestje. En waarempel, de hele lange weg verdween in niets dan aandacht. Eendje kwek, ik kwek kwek. Ouders terug gevonden.

[31]

Depressief was ik die morgen maar een heel eind gaan lopen. Weg is weg. De zon schijnt vrolijk en licht is zonder schaduw.

Veel teksten zijn voor kinderen bedoeld. Ooit wilde hij van zijn huis aan de Lago Noord in Utrecht een kindermuseum maken. De trap was al beplakt met confettie. Zijn miniatuurstad Stad van Overgave vond zijn oorsprong in het idee van een stad voor kinderen. Plein 2000 maakt deel uit van de stad en straatkinderen mogen de opbrengst van zijn koffertjes hebben.

Plein 2000

Verleggen van grenzen

Als straatkinderen een sneetje brood

met brood komen vragen

wil ik mijn koffertjes

met bagage

*niet langer dragen
en geef ik die koffertjes
voor vijf gulden weg*

[32]

*arme landen
streefdatum
grenzen weg*

Bertus heeft lange perioden waarin hij zich neerslachtig voelt. Dan komt hij niet tot werken en piekert. Hij ruziet door anderen verwijten te maken en voelt zich miskend. Lezen en schrijven bieden een uitweg. Ooit schreef hij een dagboek om 'de problematiek' van zich af te schrijven. Het schrijven gaat over in tekenen, de zinnen worden verzet en de kunstenaar gaat weer aan het werk. Vaak maandenlang is hij intensief bezig. Is het werk af of bijna af, dan loert daar weer het zwarte gat van niets meer te doen.

In mij was het wat zwaar in twijfel. Ik ben aan het werk en hoorde je vriendelijke stem. Mag ik het de lichte leegte is aan het werk noemen? Waar moeten we het over hebben? Gaarne zou ik tien gesprekken met je hebben, misschien kan ik het van de belasting aftrekken, en die zwaarigheid de lichte leegte noemen.

De neerslachtige perioden worden in zijn latere leven minder frequent en minder vaak diep. Hij penseelt dagelijks cirkels, uit de hand. Dit is werk en geen werk. Dat gaat als volgt. Bertus neemt plaats op zijn stoel voor het raam. Pakt een oud telefoonboek op zijn schoot en begint op de eerstvolgende pagina. Legt daar een stukje glas onder. Maakt het papier nat met een spons. Met zijn marterharen penseel tussen duim en wijsvinger hoog in de steel draait hij een cirkel ter grootte van een bierviltje met de klok mee. Heeft hij een pluim nodig, dan pakt hij een bierviltje, legt het op de cirkel en ziet tot zijn tevredenheid dat het weer voortreffelijk is. Zet er nog één of twee en laat het daarbij. Soms gaat hij door met schilderen en maakt met puntjes en streepjes kleurrijke mandala's die, van golfkartonnen lijstjes en een glazen ruit voorzien, in de verkoop gaan of cadeau worden gegeven. De telefoonboeken vormen mettertijd een hoge stapel in een hoek van zijn kamer.

[33]

Over die cirkels schrijft hij:

*Vanuit de losse pols
de lichte leegte in een keer geschreven
het juiste evenwicht als in een lege spiegel.
Soms is het een oefening in eenvoudig zijn.*

De laatste zeven jaar in het verzorgingshuis, schrijft hij veel. Langsrijdende auto's razen veelvuldig voorbij in zijn teksten en dorre blaadjes draaien rond. Hij kijkt geboeid naar wat zich aan hem voordoet. De auto's stoppen voor het stoplicht. Eén blad in een boom trilt. 'Mijnheer Jonkers, uw pap wordt koud.'

Hij

Hij die dit schrijft is het geschrevene geworden, die eigen sfeer aan de rand onder zijn huid. Wat ademt dat ene in en uit. Nog zijn er wat bruine blaadjes die over zijn. Dol en doof draaien zij in kringetjes, die kringetjes uit, in tocht en windhoeken. Zij komen op de middenweg, waarop auto's met kleurrijke reclame zijn, die nooit kunnen behoren tot wat natuur is. Die grauwe bruine schroothoop keert nooit terug en mag geen bloemaarde zijn.

Hij kijkt vanuit zijn kamer op de Catharijnesingel.

Een juffrouw laat vier hondjes uit. Vier riempjes, 16 pootjes. Blokje om, morgen, morgen en overmorgen. Wie weet nog hoeveel keer? Hondje is uitgelaten. Blokje om.

Een duif kijkt naar binnen.

Een duif zit op het balkonmuurtje en kijkt door het raam nieuwsgierig naar binnen. Nog niet zo lang geleden kreeg hij wat kaas samen met zijn vrouwtje. Nu is hij alleen. Zou hij uit vriendschap komen. Zou hij alleen komen om kruimels te pikken? Of zou hij alleen maar hier willen zijn. Op het balkonmuurtje. Ik achter het glas en hij voor die glazen ruit.

[35]

Verpleegsters en verplegers komen zijn kamer binnen om hem medicijnen of eten te brengen. Zijn alleenstaande leven lang zocht hij verzorging. Eenmaal in een verzorgingshuis moet hij zijn best doen staande te blijven in de machinerie van de zorg. 'Goedemorgen meneer Jonkers', ook als hij het geen goede morgen vindt. 'En er wordt zojuist tegen mij gezegd: Niet iedereen kan het weten. Mag ik nu zeggen, dat is zo.' Hij voelt zich vaak eenzaam. Hij rookt er zijn shaggies en schrijft. Hij krijgt er de ruimte om van zijn kamer een atelier te maken. 'Beste Bartholomeus, ik heb het hier al bijna naar mijn zin.'

Vrijwel dagelijks gaat hij de deur uit, zo goed en zo kwaad als het kan (longemfyseem maakt hem kortademig). Op weg naar zijn restaurant in de binnenstad of naar zijn vrienden. Tekeningen of verhaaltjes neemt hij mee. Wat is een kunstenaar zonder publiek?

Zullen we het nu eens opschrijven?

[36]

Altijd datzelfde plekje. Ik in mijn stoel voor mijn eigen raam. Een deur naar dat kleine balkonnetje. Een deur naar het gangetje. Het glimt alsof het geboend is. Het ziet er proper en helder uit om te komen en weer al liftend naar beneden te gaan. Die lift kan drie keer stoppen. 's Morgens: Goedemorgen! 's Middags: Goedemiddag! Maar 's avonds valt er niets meer te groeten. Ik denk nog twee, drie jaar of nog heel veel jaren te groeten. De mens wordt soms honderd, soms tachtig, of achtentachtig en soms bijna negentig. Ieder die dit leest mag het verhaal afmaken, want hier is het stil. Allen slapen. Alleen ik ben nog op en ook ik doe de jas uit, trui uit en mijn bovenbroek. Daar ben ik ook uit. Lamp uit en moe zijn. En morgen, gisteren en weet ik veel van morgen en gisteren als ik al tienduizend keer goedemorgen en goedemiddag heb gezegd. Het is geweest. Als het geweest is hoef ik het nooit te herhalen. Het is geweest. Het is geweest. Dit blad is vol.

Dol en doof draaien
die dorre blaadjes
in tocht en windhoeken
tot ze tot stof vermalen zijn

[42]

Een glimlach
spontaan kan het je niet ontgaan

Vergeetmijnetjes
bloeiden soms
aan de rand
van de boterbloemenwei

[43]

Alleen het spaarvarken
heeft het gehoord
en knorde
Goede morgen, de zon is op

en Inroede
goede morgen de zon is op

Eenvoudig
genoeg

Ik ben
mij zelf
dat weet
ik zeker

En een
afropdes
is geen
kleding

volgende
hoofdstuk.

Appel ridentje

zullen we
van avond
stapfen

Met een
reclame
bus

ben je zo
in de stad
je moet er
wel je (kaartje)
zelf
~~in~~ in kopen

Eenvoudig genoeg
Ik ben mijzelf
dat weet ik zeker
En een stropdas is geen kleding

[58]

Appelsientje,
zullen we vanavond stappen?
Met een reclamebus
ben je zo in de stad
je moet er wel
je kaartje zelf in kopen

Ik ben opgestaan
uitgegaan
moe geworden
en slapen gegaan
om uitgerust
weer wakker te worden

Jaren geleden zag ik een paardebloem

o moe worden
kasten Klau
est verder

Ward het schrijf
lijven veel in G
uimte veel komt van
uit-G-gaan komt van
an haars hou je

lijven Ik ben opgestaan
uit gesaan
moe geworden
en slapen ge
gesaan
om uitgeerust
weer wakker
te worden

een zaterdag in oktober

Verhuizen

Een verhuizer staat stil
voor het rode licht met een
grote doos, in ey uit laden.
Nu nog niet. Als het stoplicht
groen is gaat het weer verder.
Ik dacht nog: met een grote
doos op welken misschien mijn
reclamemagazyn nu al de
grootste kunstenaars, maar
welken we het nog niet vroeger
waren te porcelotten knapt
geschilderd, maar de meeste
stomvervelend. Abstracte kunst
is nog erger of minder erg. Als
de heylgebarsten is geef de tijd
sich looy als een boom waar se
selors helemaal ver rimpel en
geproeft is een crazule - stilteent
procede hie auto's met
reclame rijn fermantet nog
functioneel. Above of lalyf
daar heb ik het nu even niet
over. In beaband heb nog
gehoopen met sardappel
kooien hie boerin hei nog
ga zij maar schuldwan hei
my is te lang. Het
blaadje is vol.

